

E-poradnik prawny

ODPOWIEDZIALNOŚĆ CYWILNA I KARNA OSÓB NIEPEŁNOLETNICH

POWIAT
CHEŁMSKI

NIEODPŁATNE USŁUGI
-POMOC PRAWNA
-PORADY OBYWATELSKIE
-MEDIACJA

Ministerstwo
Sprawiedliwości

**sursum
corda**
STOWARZYSZENIE

Prowadzenie punktu nieodpłatnej pomocy prawnej na terenie Powiatu Chełmskiego w 2025 r. realizowane jest przez Stowarzyszenie Sursum Corda ze środków przekazanych przez Powiat Chełmski

Zakres Nieodpłatnej Pomocy

NIEODPŁATNA POMOC PRAWNA

- informacja o stanie prawnym lub obowiązkach i uprawnieniach
- wskazanie sposobów rozwiązania problemu prawnego • sporządzenie projektu pisma (z wyłączeniem spraw w toczących się już postępowaniach), w tym o zwolnienie z kosztów sądowych lub o ustanowienie pełnomocnika • poinformowanie o kosztach i ryzyku finansowym skierowania sprawy do sądu • nieodpłatna mediacja
- informacja o możliwościach innej, darmowej pomocy

NIEODPŁATNE PORADNICTWO OBYWATELSKIE

- rozpoznanie problemu i udzielenie porady dostosowanej do indywidualnej sytuacji, zwłaszcza w sprawach zadłużenia, mieszkaniowych oraz zabezpieczenia społecznego • poinformowanie o przysługujących uprawnieniach lub ciężących obowiązkach • wsparcie w samodzielnym rozwiązywaniu problemu, np. poprzez sporządzenie planu wyjścia z trudnej sytuacji oraz udzielenie pomocy w jego realizacji • skierowanie do odpowiednich instytucji lub placówek nieodpłatnej pomocy • nieodpłatna mediacja

NIEODPŁATNA MEDIACJA

- poinformowanie o możliwościach i korzyściach polubownych metod rozwiązywania sporów • przygotowanie projektu umowy o mediację lub wniosku o przeprowadzenie mediacji • przygotowanie projektu wniosku o przeprowadzenie mediacji w sprawie karnej • przeprowadzenie mediacji • udzielenie pomocy w sporządzeniu do sądu wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem

MEDIACJA jest dobrowolna, nieformalna i poufna, a mediator jest osobą bezstronną.

1. Wstęp

Odpowiedzialność cywilna i karna osób niepełnoletnich jest zagadnieniem budzącym wiele wątpliwości i emocji.

Trzeba mieć świadomość, że nie tylko osoby dorosłe odpowiadają za swoje czyny, tylko je można ukarać

i tylko takie osoby mogą ponosić konsekwencje wyrządzonych przez siebie szkód. Warto pamiętać, że wykonywania jakiegoś zawodu lub praca w służbach mundurowych zależy od tego, czy było się osobą karną, czy nie. Trzeba wiedzieć, że przepisy dopuszczają możliwość ukarania nawet tych, którzy nie są pełnoletni. A w szczególności wówczas, gdy wielokrotnie wykazywali swój lekceważący stosunek do prawa, dopuszczali się czynów zabronionych, nie szanowali zasad i praw innych osób, nie poprawiali swojego zachowania, czy w skrajnych przypadkach dopuścili się najcięższych czynów penalizowanych przepisami karnymi w Polsce. Zarówno na gruncie prawa cywilnego, jak i karnego przepisy nieco łagodniej traktują osoby niepełnoletnie.

W stosunku do osób nieletnich, małoletnich i młodocianych, celem sądów jest wychowywanie i edukowanie młodzieży, dlatego też biorą pod uwagę takie okoliczności jak skrucha, przeproszenie pokrzywdzonego, przyznanie się do winy czy próba zapobiegnięcia przestępstwu. Istotne jest także to, aby zdawać sobie sprawę z tego, że w przypadku szkód spowodowanych przez dzieci często konsekwencje ponoszą rodzice.

Obowiązujące w Polsce przepisy regulują odpowiedzialność, zarówno tę cywilną, jak i karną, w zależności od kilku czynników. Najważniejszym i wskazywanym w konkretnych przepisach zarówno prawa cywilnego, jak i karnego, jest wiek osoby, która wyrządziła szkodę lub dopuściła się czynu zabronionego na gruncie prawa karnego. Zasadą jest, że nieograniczoną odpowiedzialność za swoje czyny ponoszą osoby pełnoletnie, która nie zmagają się z problemami psychicznymi, mają pełną świadomość skutków, jakie może spowodować dane zachowanie oraz

2. Katalog kar

Kara jest to sankcja, jaką ponosi sprawca w związku z popełnionym przez siebie czynem niedozwolonym. Katalog kar jest katalogiem zamkniętym. W polskim systemie prawnym wyróżnia się następujące rodzaje kary:

- grzywna
- ograniczenie wolności
- pozbawienie wolności
- dożywotnie pozbawienie wolności.

Sąd stosuje karę odpowiednio do rodzaju popełnionego czynu, biorąc pod uwagę m.in. stopień szkodliwości społecznej czynu i zawinienie. Sąd może orzec jedną z poniższych kar wobec osoby, która ma ukończone 17 lat i dopuściła się czynu zabronionego (z wyjątkiem kary dożywotniego pozbawienia wolności).

Grzywna

to kara majątkowa (określona suma pieniędzy), którą orzeka się za wykroczenia oraz przestępstwa (grzywna samoistna). Grzywnę wymierza się w stawkach dziennych, określając liczbę stawek oraz wysokość jednej stawki. Sąd może wymierzyć grzywnę także obok kary pozbawienia wolności (grzywna kumulatywna).

Ograniczenie wolności

polega na tym, że w czasie jej trwania skazany nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu, jest obowiązany do wykonywania pracy wskazanej przez sąd, zazwyczaj polegającej na nieodpłatnej pracy na cele społeczne i ma obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary. Kara ograniczenia wolności trwa najkrócej 1 miesiąc,

prawnych. Oznacza to, że osoba między 13 a 18 r. ż. może chociażby swoje zgromadzone pieniądze (bez względu na to, czy pochodzą z zarobku, czy są prezentem od rodziców czy dziadków) wydawać bez konieczności pytania o zgodę rodziców. Rodzice nie mogą więc decydować na co dziecko między 13 a 18 r. ż. przeznaczają swoje pieniądze, chyba że wykorzystuje je obiektywnie niewłaściwie - na przykład kupując alkohol, papierosy, narkotyki, czy uprawiając hazard.

Wówczas rodzice mogą zwrócić się do sądu, aby to sąd zdecydował, jak mają być wydawane pieniądze nastolatka. Rodzice ponoszą bowiem odpowiedzialność za sprawowanie właściwego nadzoru nad swoimi dziećmi.

Z kolei osoba, która nie ukończyła 13 r. ż., jest pozbawiona zdolności do czynności prawnych. Przepisy kodeksu cywilnego przyznają takim dzieciom prawo do zawierania jedynie umów należących do "powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego". Przyjmuje się zatem, że dziecko, które nie ukończyło 13 lat, może samo kupić najpilniejsze rzeczy (np. zrobić zakupy spożywcze).

Jeżeli takie dziecko dokona innej czynności, będzie ona bezwzględnie nieważna i dana umowa nie będzie obowiązywać (np. umowa sprzedaży samochodu czy umowy pożyczki).

Zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego małoletni, który nie ukończył 13 lat, nie ponosi odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę. Zasada ta wynika stąd, że osoby małoletnie w wieku do 13 lat nie są jeszcze na tyle rozwinięte pod względem psychicznym i fizycznym, by świadomie podejmować decyzje, wiedzieć jakie są skutki tych decyzji i jaka grozi za to odpowiedzialność. Osoby takie nie są w stanie zrozumieć, jaki dokument podpisują, że naruszają cudze prawa pobierając filmy z Internetu, że naruszają cudze dobra osobiste obrażając kogoś na publicznym portalu w Internecie. Jeżeli jednak dojdzie do wyrządzenia szkody przez osobę, która nie ukończyła 13 r. ż. (np. do zawarcia niekorzystnej umowy, do naruszania praw autorskich, do naruszania dobrego imienia), odpowiedzialność za takie zachowanie ponosi osoba

że podjęli wszystkie możliwe środki, aby zapobiec szkodzie. W praktyce jednak sądy z reguły orzekają na korzyść osób poszkodowanych. Jeżeli małoletni, jego rodzice lub opiekunowie prawni zostaną uznani za odpowiedzialnych za szkodę, mogą zostać zobowiązani do pokrycia kosztów naprawienia szkody. Może to obejmować koszty naprawy uszkodzonego mienia, odszkodowanie za straty finansowe, a także zadośćuczynienie za krzywdę. W procesie cywilnym osoba poszkodowana musi udowodnić na podstawie zgromadzonych dowodów, że szkoda została spowodowana przez konkretną osobę oraz jaki jest jej wymiar, co w dobie monitoringów i powszechności smartfonów z funkcją nagrywania filmów i robienia zdjęć jest ułatwione. **Z uwagi na powyższe warto, aby rodzice małoletnich dzieci wykupili Polisę OC (odpowiedzialności cywilnej) w życiu prywatnym, obejmującą szkody wyrządzone przez dzieci.**

4. Odpowiedzialność karna nieletnich

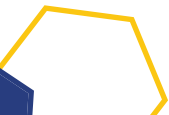
Odpowiedzialność karna

to powinność poniesienia konsekwencji za dany czyn. Podlega jej tylko osoba, która popełniła czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie popełnienia tego czynu. Prawu karnemu w Polsce, co do zasady podlegają osoby, które w chwili popełniania czynu zabronionego mają ukończony 17 rok życia. Osoby, które nie ukończyły 17 lat podlegają przepisom regulującym postępowania w sprawach nieletnich, głównie w oparciu o przepisy Ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

Odpowiedzialność karna przed ukończeniem 17 r.ż.

Postępowania w sprawach nieletnich prowadzi Sąd Rodzinny (Wydział ds. Rodzinnych i Nieletnich Sądu Rejonowego właściwego ze względu

prac społecznych, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym, w szczególności terapii uzależnień, psychoterapii, psychoedukacji, lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, do powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub do zaniechania używania substancji psychoaktywnej

- nadzór odpowiedzialny rodziców albo opiekuna nieletniego
- nadzór organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, której celem statutowym jest praca z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, zapobieganie demoralizacji nieletnich lub pomoc w readaptacji społecznej nieletnich, pracodawcy albo osoby godnej zaufania udzielających poręczenia za nieletniego
- nadzór kuratora sądowego lub skierowanie do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym
- zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów albo pojazdów określonego rodzaju
- przepadek m.in. przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego, pojazdu mechanicznego, przepadek korzyści majątkowej albo jej równowartości lub przepadek przedmiotów czynów zabronionych
- umieszczenie w rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim
- umieszczenie w młodzieżowym lub okręgowym ośrodku wychowawczym

Wykroczenia, za które nieletni ponoszą odpowiedzialność to:

- zakłócenie wybrykiem spokoju lub porządku publicznego
- niszczenie i uszkodzanie znaków umieszczonych przez organ państwowy
- uszkodzanie znaków lub urządzeń zapobiegających niebezpieczeństwu
- rzucanie kamieniami lub innymi przedmiotami w pojazd mechaniczny będący w ruchu
- samowolna zmiana, niszczenie lub uszkodzanie znaków drogowych
- prowadzenie pojazdu przez osobę znajdującą się w stanie wskazującym na użycie alkoholu lub podobnie działającego środka
- kradzież lub przywłaszczenie mienia
- paserstwo
- niszczenie lub uszkodzenie mienia
- spekulacja biletami wstępu
- utrudnianie korzystania z urządzeń przeznaczonych do użytku publicznego

Jeżeli nieletni po ukończeniu 15 r.ż. dopuści się popełnienia czynu karalnego stanowiącego poniższe przestępstwa, jego sprawę może rozpatrywać sąd karny i może odpowiadać jako osoba dorosła. Są to:

- zamach na życie Prezydenta RP
- zabójstwo, spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub kalectwa
- sprowadzenie powszechnego niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia lub mienia w postaci pożaru, rozprzestrzenienia się substancji trujących, duszących lub parzących
- uprowadzenie statku wodnego lub powietrznego

Trzeba mieć także świadomość, że bezprawne użycie cudzego wizerunku stanowi naruszenie dóbr osobistych (godności czy dobrego imienia). W sytuacji, kiedy poprzez działania o znamionach cyberprzemocy doszło do wyrządzenia szkody osobistej, pokrzywdzony może dochodzić swoich praw na drodze sądowej i wypłaty stosownego odszkodowania.

6. Narkotyki i inne substancje psychoaktywne

Posiadanie narkotyków, nawet w niewielkich ilościach, jest w Polsce zakazane i jest czynem karalnym. Poza odpowiedzialnością prawną za posiadanie należy mieć na względzie ogrom zagrożeń dla życia i zdrowia ludzkiego jakie niesie za sobą dla młodzieży używanie narkotyków, w tym w szczególności nowych substancji narkotycznych zwanych powszechnie „dopalaczami”. Te substancje psychoaktywne działają na układ nerwowy człowieka podobnie jak znane wcześniej narkotyki, lecz nigdy nie ma pewności, że nawet jednorazowe zażycie może zakończyć się śmiercią człowieka lub spowodować nieodwracalne zmiany w organizmie. Nie ma bezpiecznych narkotyków i „dopalaczy”. Wszystkie uzależniają, a nawet mogą zabić. Polskie prawo zabrania również wprowadzanie do sprzedaży środków odurzających lub substancji psychotropowych, udzielania ich osobie małoletniej (do 18. roku życia), a także udzielania innej osobie pełnoletniej, ułatwianie użycia albo nakłanianie do użycia takiego środka lub substancji, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej. Przepisy przewidują zwiększenie kary, jeśli sprawca takich czynów dopuści się wobec osoby małoletniej.

Co grozi nieletniemu za posiadanie lub bycie pod wpływem narkotyków (marihuany)?

7. Słowniczek pojęć prawnych

Małoletni

to osoba fizyczna, która nie ukończyła 18 lat i która nie jest pełnoletnia. Pojęcia tego używa się na gruncie prawa cywilnego.

Nieletni

to osoba, która nie ukończyła 17 lat i nie jest pełnoletnia. Pojęcia tego używa się na gruncie prawa karnego.

Młodociany

w prawie karnym młodociany to osoba, która w chwili popełnienia czynu zabronionego nie osiągnęła 21 roku życia, a w chwili orzekania przed sądem pierwszej instancji nie osiągnęła 24 roku życia. Pojęcie młodocianego funkcjonuje również w prawie pracy. W takim przypadku jest to osoba, która ukończyła 15 lat, natomiast nie ukończyła lat 18.

Pełnoletność

uzyskuje się w dniu, w którym ukończyło się 18 lat, albo w przypadku kobiet, które ukończyły 16 lat – w dniu, w którym zawrą one związek małżeński. Z ważnych powodów sąd opiekuńczy może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła lat 16, a z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założonej rodziny (np. w przypadku ciąży). Pełnoletności nie traci się nawet w razie unieważnienia czy rozwiązania małżeństwa (rozvodu).

Zdolność prawna

to możliwość bycia podmiotem praw i obowiązków cywilnoprawnych. Nabywa się ją z chwilą urodzenia. Należy ją odróżnić od zdolności do czynności cywilnoprawnych, czyli np. możliwości zawierania umów. Można mieć zdolność prawną (np. móc być właścicielem danej

Według prawa bowiem, każdy kto wyrządzi szkodę drugiej osobie, powinien tę szkodę naprawić. Pełną odpowiedzialność w tym zakresie ponoszą osoby pełnoletnie.

Kurator sądowy

to funkcjonariusz publiczny, pełniący swoje obowiązki w zakładach zamkniętych (zakładach karnych, placówkach opiekuńczo-wychowawczych i leczniczo-rehabilitacyjnych) oraz w miejscach zamieszkania osób, wobec których toczy się postępowanie karne (podopiecznych). Kuratorzy sądowi działają na zasadzie współpracy w zespole kuratorskiej służby sądowej, a ich zadania zawodowe mają charakter wychowawczy i resocjalizacyjny.

Odpowiedzialność karna

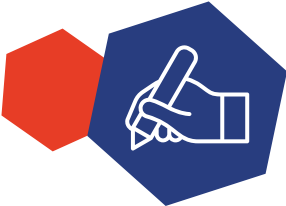
to powinność poniesienia konsekwencji za dany czyn. Podlega jej tylko osoba, która popełniła czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie popełnienia tego czynu. Prawu karnemu w Polsce, co do zasady podlegają osoby, które w chwili popełniania czynu zabronionego mają ukończony 17 rok życia. Osoby, które nie ukończyły 17 lat podlegają przepisom regulującym postępowania w sprawach nieletnich, głównie w oparciu o przepisy Ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

Czyn karalny

to czyn zabroniony przez ustawę jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe oraz wykroczenie lub wykroczenie skarbowe.

Miejsce na notatki

A series of horizontal dotted lines for writing notes, spanning the width of the page.

